

BES^eDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Valentin Vodnik

Ljudske pesmi

O M N I B U S

BESEDA

Valentin Vodnik

LJUDSKE PESMI

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-252-1

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

VSEBINA

PEGAM IN LAMBERGAR	4
KRAL MATJÁŽ	14
RAVBAR	24
VOZNIK	35
SÁMČE	37
BRĚŠEN	39
LJUDSKE KRATKE	41
<i>Tekca</i>	41
<i>Ptiček vjet</i>	42
<i>Najivka</i>	43
<i>Ptičar</i>	44
<i>Ajdovnek</i>	45
<i>Siróšina</i>	46
<i>Prazna slama</i>	47
<i>Slavček</i>	48

PEGAM IN LAMBERGAR

Tam béli Dunej mi stojí,
na Duneju kaj se godí,
me dobro poslušajte vi.

Je v' srédi mesta trática,
na trati raste lípica,
Dunej hladí nje sénčica.

Pod séncó miza rúmena,
okolí mize stoli pa,
sedí na stolih góspoda.

Méd nimi Cesar govórí:
»Po moji misli se mi zdi,
kraléstvo našmu glihe ni.«

Perdirja Pégam in dričí,
ošabno tako govórí:
»So prazni vaš pogóvori!«

Naprej še Pégam govori:
»Kar pravim varn, gospodji vi,«
cesarja vun tud ne spustí:

»imajo velk gospóstvó,
pa ne junaka pod sebó,
katír bi skusil se z' menó.«

Odgovori mu Csar tako:
»Kaj češ prašati me zato?
Ga jmam, de ti presédal bo!

Na krajnski zemli mi živi,
kér se na Kamnu govori,
se nikdar tebe ne boji.

Kristof Lambergar z' imenam,
na sini skal' prebíva tam,
te v' pést želi dobíti sam.«

Prav Pégam: Pišite mu list,
dom á pustí naj vse na stran,
perdirja meni naj v' bran!«

Mu reče Cesar pisat list,
človéka berzniga dobít,
de more kmal' do njega prit.

Izgovorí komaj enkrat,
se najde precí pobeč mlad,
kir list ponese njemu rad.

Ponese v' lepo deželo,
Goráto krajnsko deželo,
tje Kristofo Lambergarjó.

Zvečer je Dunej zapustíl,
letí, kob' nega zlod podíl,
je zjutra žé v Teržíču bil.

Gospóde tuki gor budi,
pohlevno nje nagóvori:
»Ké Kristof Lambergar stojí?

Pred njim se vsi perklánajo,
se njemu nič ne zlažejo
mu z' perstam grad pokažejo.

Za kapo vtakne béli list,
naprot perklone jim se nisk,
gre hitro, ko nebéski blisk.

V' lini stara mat stojí,
inu per sebi govori:
»De to pa žé nič prida ni!«

Do sina teče svojiga,
do Kristofa Lambergarja,
deb' lepó ga podúčila.

»Koniča maš, ko tíčico,
zlató zoble všeníčico,
pié sladko rebúlico.

Stojí per jaslih sédem lét,
na sonce mi nikol ne gré
nu vidil ni še bélga dne.

»Tako še mati rekla je:
»O, kaj ti pravim, Kristofé,
na te rečí poslušaj me!

Hudíča ima Pégam dva,
premágal bodeš ti obá
li glej, de te ne zapelá.

Ak bodeš vidil tri glavé
dve krajne njemu pust obé.
Na srédno naj ti sabla gré.

Podá se v' svitlo kámrico,
na glavo déne kápico,
perpaše sebi sábligo.

Zaséde kónča berzdiga,
rokó pa materi molí:
»Mat moja zdrav' ostante vi!«

Mi zdaj pa z' konjam zadričí,
ko stréla hitro mi letí,
in se popréd ne vstanovi.

Po Duneju mi dirja v' skók,
so per kosilu vsi okróg,
Pegamu pade žlica z' rók.

Nu Pegam tako govori:
»Naj preveč teb' se ne mudí,
de glave bi ne zgubil ti. —

Al očes kaj počákati,
al čes se precej máhati,
nu tvojo glavo vágati?

Je Kristof tako govoril:
»Ne bom se dolgo jes mudíl,
Na Krajskim sim še včéra bil.«

Ga praša Pegam spét takó:
»Kej pa se bo godílo tó?
Al tu na terg širokimo?«

Mu pravi Lambergar takó:
»Na polju, de vsi vídio,
za najo čast se bíeva.«

Naproti zdaj zadírjata,
za všesmi se oprášneta,
si nič ne sturta húdiga.

Takó pa Pegam govori:
»Premočniga mi še bilo ni,
te Kristofe, to kaj skerbí?«

Al konjič tvoj bo žaloval
po polu bode razgatal,
ki gospodarja bo iskal.«

Pa Kristof tako govori:
»Za drúgiga pa meni ni,
ko to, kar tebe mal' skerbí.

Za tojo židano gospó,
Ki tako mlada vdóva bo,
Ne véš, de men dopadla bo?«

Se drugo Pegam zaletí,
se Kristofu pokáže kri,
mu vonder sile ne sturí.

Ko tretje vkúp' zadírjata,
takrat se dobro póčita,
za vselej boj razlóčita.

Je méril Kristof srédniga,
na stran je pustil krajniga,
udári ravno srédniga.

Je njemu pravo glavo vzél,
pa hitro njo na jévca vjél,
ves Dunej je čez to vesél.

Dričí na beli Dunej z' njó,
Z' junáka Pégama glavó,
jo kaže Dunejcam lepó.

Mu réče tako svitli Csar:
»Junák ti, moški Lambergar
kaj češ iméti za tvoj dar?«

Pa Lambergar odgovorí:

»Na kranjskim imam tri gradí,
de b' moji, prosim, lastni bli!«

Pa Cesar tako govori:

»Kar češ imét, nej se zgodí,
kar dolgo li tvoj rod živí!«

KRAL MATJÁŽ

Matjáž kralj sè je òženil,
Alenčico si zaročil,
Prelépo mlado déklico
Kralíco ljubo Vógersko.

Zadosti malo pri nji spi
Zadosti malo tri nočí.
Mu pòšlejo četerti dan:
Na vojsko berž, na mejo vstan'!

Na kraj oblasti Dunajske
Dol na pokrajne Vógerske.
Pokliče tkoj Alénčico
Preljubo k' seb kraljičico,

Ji tako pravi, govori:
It moram berž, se mi mudí
Na kraj oblasti Dunajske
Dol na pokrajne Vógerske.

Bi dnévi dolgočasvali,
Otóžki te napádali,
Preštévaj zlate rúmene,
Gradove varvaj zidane.

Na vert naj te ne vódio,
De Turki te ne vhitajo. —
Zaséde konjča berziga
Zadirja jz grada béliга

Na kraj oblasti Dunajske,
Dol na pokrajne Vógerske. —
Voják' šotore stavio,
Matjážu ga napravljajo.

Ko pride, mu zavúkajo
De Turki un kraj slišio. —
Po néb' priplava tíčica
Neznana drobna pévčica.

Matjáž je gleda, ostermí,
Mu trikrat šotor obletí,
Na zlatmu jabku òbsedí,
Zažergolí, zagostolí:

Na konjča, konjča kral Matjáž
Kaj ptuj' opravke v' čislu jmaš!
Dežele mériš inje vsè,
Ne čislaš džeze sam svojè.

Lej tvoja ni že mérjena,
Kralíca ti je vplénena,
Turčini ljut prijáhali,
Alénčko tebi vhitali. —

Pa tako reče kral Matjáž:
Zavérat meni kaj ti jmaš?
Ne skušaj tica se z' menó,
Jez' ímam pukšo rísancó. —

Če skušam tica se z' tebó,
Živòt mi vzami jen glavó. —
Kral vuškne pa na konjčika
Na vejico ko tičica,

Predrobno proti dom' zderčí,
Oblák po neb' tak ne berzí
Do svoj'ga grada zídiga,
Do svojga doma béliiga.

Hité na prot mu drèžina,
Najpredaj grede mojškrica,
Vsi tárnajo, zdihavajo,
Solzíce točjo, vekajo

Kralíč pa pravi, govori:
Ne bojte se, deržína ví,
Dans trétji dan resníčno bóm
Kralíco dal jo vam na dóm.

Po turšk' obléče se vsiga;
Ogerne haljo do peta,
Pripaše svetlo sábligo,
Na sabli vózo rùdečo.

Pod haljo skríe šmarni križ,
Se nós ko gróm, in blisk, in piš,
Si zbere kónjča iskriga,
Zaséde Bélca berziga. —

Predròbno jz dvora zadričí,
De péska in ogin se kadí,
Skoz mejo doli Vógersko,
Turčíjo doli v' glòboko. —

Na sréd Turčie glòboke
Senčó tri lipe zèlene,
Pod eno kónjče stavio,
Na raj se berhk' oblačio,

Pod drugo raj prodájajo,
Pod trétjo kroglo rajajo.
Kralíč pri mizi rúmeni
Tako jim pravi, govori:

»Gospódje ne zamérite!
Po čém vi raje pródate?
Se Turški Baša zvèselí,
Priazno pravi, govori:

Jih je po zlatu rúmenmu,
Jih tud po zlatu bélimu,
Katir junak pa nàm je kós,
Se tud zastójen naj obnós. —

Kral séže v' aržet žídani
Po zlat rudéčo rúmeni,
Po mizi mu ga zatočí,
De pò nji tríkrat òbleti.

Pred Bašam turškim obleží,
Mu Baša reče, govori:
Ta zlat je kova dobriga
Matjáža krala samiga.

Pa reče, pravi kral Matjáž:
»Povém ti jo, ne bodi laž,
Sim ob živòt Matjáža djaj,
Mu zláte vse vse čist' pobral.

Pa gréde si devojko zbràt,
In reče góscam zajegràt.
Si mlado zvolj' Alenčico
Alenčico kralíčico. —

Ročice si podájata,
Enkrat jo króg zarájata,
Pokaže perstan zlat ji svoj,
Pak ona: družé dični moj!

Kak čakala nužno sim té,
Kak tràpe sitne me pesté!
Zavmán pa vsi se slínio,
Zdaj brade naj s' obrišejo. —

Kralíc objame, gòvorí:
Mi serca nič več nè teží,
Že v' drugo jò prerájava,
Prot kónjču se zasúčeva,

Pa vurno bódem té pobral,
Za sé na Bělča berz'ga djal;
Kdar sékal bom na desno stran,
Se derži ti na lévo stran. —

Še vdrugo króg odrájata,
Prot kónjču jo zavíeta,
Na berzga jiskra púhnetá,
Prot Savi jo zapràšita. —

Pa Turki se spogledajo,
Se v' curk za njima vderejo;
Žé Baša brado maže si,
Zasmeja, jen zagovori:

Sim bil nekdan pri njemu vjet,
Zdaj čjó mu mojci glavo snét,
Alénčico pa meni dàt,
K' jo mám takó iz serca rad.«

V' obójo kral pa seka stran,
V' obójo družá mika stran,
Po bliskovo mu sabla grè,
Za žnico snópje stavka sè,

Za kòscam trava v' réd letí,
Za njim po verst pa Turk leží,
Pa Belče v' dir, de prideta
Gor do kovača vmázanca.

Matjáž mu reče: kaj ti dam?
De turški kùjež si, poznam,
Berž kónjča zbòsi, prèobúj,
Naróbe podkve mu prekúj!

Turčín narobe podkoval,
Pa kral z' levico zlat dajal,
Z' desníco glavo proč mu djal.
Do Save konjča zápektal,

Se vdere vanjo, razgatá,
Vé dobro, kaj na herbtu jmá:
De nósi draga sebi dva:
Matjáža kralja slavniga,

In réšeno nevéstico
Alenčico kralíčico; —
Čez réko splava široko
Na blažno zemlo Vogersko.

RAVBAR

To si volji turški Baša
Ki se Turkam prav obnaša
Kak bi vojsko vkupaj spravil,
Da bi Sisek pod-se zgrabil.

Semtertje po hiši hodi,
Skerb se mu po glavi blodi;
Pa jo znajde volčja glava,
Misli ta bo narbol prava:

Celo vojno skupa zbrati,
Jo pod Sisek vso pognati:
Pa ni moč čez Kópo priti,
Prašajo ga: Kaj bo striti?

Baša stopa o potoci,
Germeč bob en ima v' roci,
Jezen terdo nanj teleba,
Da razlega se do neba.

Ves togoten rohní Baša,
Ki se Turkam prav obnaša:
Preko vervi potegnite,
Kož po verhu naložite.

So mu tako naredili,
Preko Kope se spustili,
Pa pod Sisek se nabrali,
Tu se v' rove zakopali.

Kaj storí pa turški Baša,
Ki se dobro jim obnaša:
Na tla sede, list napiše,
Pošle Poglavaru v' hiše.

Hala hala moj Adame
Siski verli Poglavare
Hočeš al se mi podati
Hočeš al mi glavo dati?

Mu odpisal je Adame
Siski verli Poglavare:
Nočem naglo se podati,
Nočem tudi glave dati.

Hočem rajši se braniti,
Siski Poglavar še biti:
Se mi bodete kasali,
Krajncov ne ste še poznali.

Kaj pa jame zdaj Adame
Verli Siski Poglavare:
Piše liste, da povèle,
Nest jih reče v' tri dežele

Štajersko, Koroško, Krajsko,
Lepo Zbornico v' Ljublansko,
Da je prišel turški blisek,
Da nam hoče vzeti Sisek.

Štajerci so list prebrali,
Grenko kjislo se deržali,
Tresli vsi se 'n omag'vali
Ker Turčina so se bali.

List bel tud Korošci brali,
Z' enim glasam pa vsi djali:
S' Turkam nočmo se vojskvati,
Kaše vrele ne pihati.

Turek ima velke hlače,
Dolge dolge pa mustače:
Bi vratove naše vglodal,
Dove kaj bi nam povedal.

Beli list Ljublanci brali,
Med seboj so tako djali:
Jišimo si pomočnika,
To je sila prevelika.

Turk če vzel nam Sisek bode
Nam narobe vsevse pôde,
Mest Ljublana bo pokrajna,
Krajnska dežev turška drajna.

Hitre pomoč oskerbimo
Gospod-Ravbarji pišimo
Ve in zna on vojsko vodit,
Pred vojaki naprej hodit.

Beli list so napisali,
Ga na Krumperk mu poslali.
Tam je bival jaki Ravbar,
Nepremagan konjški glavbar.

Ravbar zjutra rano vstajal,
Se po gradu je sprehajal,
Line hodil si odperat,
Dol na zlato polje gledat.

Ozeravši se okole
Zda zagleda v' ravnim pole
Mladga póba vurnu teči,
Bele liste v' roci nesti.

Ravbar si ob dlani počí,
Hitro mu naproti skoči,
Bele liste berž pregleja,
Bašu se na glas posmeja.

Stopi gori v' svoje ljine
Do gospoje Katarine:
»Dve nedeli bodi zdrava,
Da jo z' Bašam zajegrava.

Res da gospej Katarini
Je plahota v' toljki sili,
Za gospoda se je bala
Kmu je sabljo pripasvala.

Glas gospodov hlapce kliče
Osemnajste svoje Čiče:
Zor je, zdramši se vstajajte,
Berze konjče napajajte,

Jih sedlajte, voberzdajte,
Tkoj na vojsko napravljajte,
Hodmo v' zidano Ljublano,
Terdno, vsoko, jen prostrano.

Hlapci konje zasedali,
Pa vsi ročno zadirjali —
Pred se konjica ne vstavi,
Še le pri zeleni Savi.

Ravbar klicati brodnike
Pod Černučami voznike:
Dobro srečo, le vstanite,
Možje čez nas predrožite.

So še vsi debelo spali
Vsi zabuhli vozit bali
Zavol Save prihajavše,
Čez bregove nastopavše.

Pravi Ravbarju Andreje:
Voda sega čezi breje,
Mi ne magamo voziti,
Vi v' Ljublano pa ne priti.

Ravbar še zakliče v' drugo,
Svetle zlate jim oblubo,
Si brodniki pomignili
Reko: še ga bomo pili.

Kmal brodniki zakormili,
Boga lepo so prosili,
Deb jih zdrave še vozili,
Turške jašpre seb' služili.

Zlate Ravbar jim podati,
Pa jaderno zadričati
Preko polja do Ljublane
Terdne, vsoke, jen prostrane.

Gospod-Ravbar dram' Ljublance:
»Oj Ljublanci, oj zaspanci,
Berž iz pernic vstajajte,
Berž na vojsko napravljajte.

Pa za Ravbarjam hodile
So Ljublanke, ga prosile,
Srebra, zlata ponujale
Družetov si odkupvale.

Ravbar: »gospe tih' in mamke,
»Poterpite malo samke,
»Zda ni časa podkupvati,
»Sila je se vojskovati.

»Meji žuga turški blisek,
»Hoče nam požreti Sisek:
 »Turek če vzel Sisek bode
 »Nam narobe vsevse pôde.

»Vam Ljubljana bo pokrajna,
Stran dolenska turška drajna.
 Boben zda mu zaropóče,
 Da preslišat ni mogoče.

Ravbar si vojakov zbere,
Dol' pod Sisek znjimi dere.
 Toljk je Turka na terišu,
 Koljkor mravi na mravlišu.

Naprej v'dir je Ravbar tekel,
VelkMu hlapcu: »Stopi, rekel,
 »Zlez' na to visoko drevce,
 »Gledaj dobro na banderce:

»So banderci vidit beli,
»Terdo mujo bomo jmeli,
 »So banderci pa rudeči
 »Nič ne bodimo boječi.

»Turka bomo pozobali,
»Kakor bi smo češne brali,
 »Miru pred mu ne dajali
 »Dokler ga ob tlá ne djali.

Hlapec vidi vse rudeče,
To stri Krajnce vse goreče,
 Tako v' Turke se zagnali,
 Da so vsega posabljali.

VOZNIK

Čez goro ne magam,
Po ravnim ne vé m,
Mudi se mi z' blagam,
Nočiti ne smem.

Konjiči so slabi,
Voz jemal mi stat;
Le vurno Podgorka
Priprege mi dat.

Priprege met hočeš,
Tkoj sama je dam;
Konjiče, voliče
Napasene mam.

Voznik moj bit hočeš,
Večerje ti dam;
Gos, raco pečeno
Napravljeni mam.

Voznik moj bit hočeš,
Pit rada ti dam;
V' hramu za zglavjam
Glej čutaro mam.

Gós, raco pojédel,
Pa čutaro spil,
Je kónjča zasedel,
Ji vosle molil.

SÁMČĚ

Sim pobeč mlad v' sámskim stan',
Po gozdu hodim zèlenmo,
Po nebu ptice letajo,
Preljubo gostolevajo,
Oj samski stan
Veseli dan.

Sim pobeč mlad nezàvozan,
Za vodo hodim glóboko,
Pod verham ribce plavajo,
Vse žive mi zjegravajo,
Nezvezan stan
Veseli dan.

Sim pobeč mlad in še nevdan,
Po travnik' hodim pisanmo,
Golčice mi precvetajo,
Se sladko nasmehlavajo,
Nevdani stan
Veseli dan.

Sim pobeč mlad neóženvan,
Po svetu hodim jasnimo,
Me radi povsod imajo,
Oča, Mati sprejémajo,
Neženjen stan
Veseli dan.

Sim pobeč mlad nepóročvan,
Po cesti hodim široki,
Mladdenke me srečavajo,
Prijazno me pozdravljajo,
Nezročén stan
Veseli dan.

Sim pobeč mlad samče sam svoj,
Če grem po noč' omračeni,
Mi zvezde bliske míglajo,
Nebo vesel' oznanvajo,
Samsvojni stan
Veseli dan.

BRÈŠEN

Pleti pleti Jelca vénčike
Brèšen po pot' žalostni, —
Kak bi vence v' brešen splétala,
Oči me zalíjvajo.

Moja mehka svilna rutica
Polna belih je solzá,
Šopek lóša bom narédila,
Svojga šapla svetliga.

Za klobuk bo ga pripenjala
Posrebrena bucika,
Kodar Dragan boš popotoval,
Povsod boš me pomnoval.

Če te ptuje ženke vprašajo:
Kdo t' je takšin puček dal?
Al predrago maš zaljubleno,
Družo al zaróčeno?

Hod' po Nemškim al po Vogerskim,
Al za laškim pomorskim,
Reci: ne mam nič zaročene,
Jelco mam obljubleno.

LJUDSKE KRATKE

Tekca

Tékica teče
Pod goró,
Jegla ji plava
Pod bradó,
Peska ne takne
Se z' nogó.

Štirje junaki
Pa za njó,
De prah se vtrinja
Pod petó.
Oča jim pravi
Pa takó:
Kir jo doteče;
Tega bó.

Ptiček vjet

Poj poj poj
Tiček moj,
Kak bi pél,
K' sim se vjél.

Najivka

Zakaj zakaj
Pod oknam postajaš,
Ki veš ki veš,
Da v' hišo ne smeš.

Ptičar

Po hribih nastavljal,
Dolijne zajel,
Za ptice napravljaval,
Pa sernico vjel.

Ajdovnek

Kruha b' ti dala,
Ajdav je.
Lepa zahvala,
Bog da je.

Siróšina

Za pečjo raste,
Praprota,
Po hiši skače
Lakota.

Prazna slama

Rada b' ga bila,
Pa ga ni, pa ga ni;
S terte b' ga zvila,
Se ne stri, se ne stri.

Slavček

Vidim te Slavče lačniga:
Kruha si nà pogačniga!

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-252-1